

การจัดการศาสนสมบัติของวัดในสมัยปัจจุบันและสมัยพุทธกาล The Management of the Treasure of Temples in the Present and Buddhist era

เดช ชูจันทร์* พระครูปริมาณุรักษ์** พระครูธรรมธรรฐาพร ปภสฺสโร***

บทคัดย่อ

การจัดการศาสนสมบัติหมายถึงการลงมือปฏิบัติงานองค์กร 6 ประการ ซึ่งมีวิธีปฏิบัติแตกต่างกันตามลักษณะงานการก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ได้แก่การก่อสร้าง ศาสนวัตถุขึ้นใหม่การซ่อมแซมของเก่าและการปรับปรุงตกแต่งศาสนวัตถุและศาสนสถานที่มีอยู่เดิมหรือที่เพิ่มเติมขึ้นใหม่เพื่อให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นภาระหน้าที่ของเจ้าอาวาส ต้องบูรณปฏิสังขรณ์และรักษาดูแลทะนุบำรุง ศาสนวัตถุ และการจัดทำวัดให้เป็นวัดพัฒนาตัวอย่างถึงกระนั้นก็ตามพระสงฆ์จะมีเพียงหน้าที่ในการทำนุบำรุงรักษาเพียงอย่างเดียวไม่ได้ ต้องมีการอนุรักษ์ศาสนสถานคือดูแลรักษาศาสนสถานให้มั่นคงถาวรและเป็นการอนุรักษ์สถานแก่อนุชนรุ่นหลังได้

เมื่อพระพุทธศาสนาเจริญเติบโตได้มีผู้ศรัทธาเข้ามาบวชเป็นจำนวนมาก ทำให้สังคมสงฆ์มีความหลากหลายเป็นเหตุให้มีการประพจน์แตกต่างกันออกไป ตามฐานะและความเชื่อของแต่ละท้องถิ่นชนบทที่ตนอาศัยอยู่ การประพจน์ผิดทั้งที่เจตนาและไม่เจตนาจึงเกิดขึ้นอันเป็นเหตุให้พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติพระวินัย จะเห็นได้ว่าการที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติวินัยนั้น พระองค์ไม่ได้บัญญัติล่วงหน้าเหมือนกับการบัญญัติกฎหมายหรือกฎระเบียบขององค์กรโดยทั่วไป แต่ทรงคำนึงถึงกาลเวลาและความเหมาะสมของเหตุการณ์เป็นหลักและพุทธวิธีในการบัญญัติสิกขาบทนั้น

คำสำคัญ การจัดการ, ศาสนสมบัติ, วัด

*Department of Economics Faculty of Social Sciences
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

**Department of Economics Faculty of Social Sciences
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

***Department of Political Science Faculty of Social Science Mahachulalongkorn
rajavidyalaya University

renovations of existing artifacts and places of worship Or newly added to make it more suitable Which is the obligation of the abbot Must be restored and maintained Preserving artifacts And creating a temple to be a sample development temple Even so The monks will not only have the duty to maintain and maintain only There must be a conservation of the place of worship, which is to maintain the sanctuary permanently and to be a memorial to future generations

When Buddhism grows, many believers come to ordain. Makes the monastic society diverse Causing different behaviors According to the status and beliefs of each of the rural areas in which they live The misconduct, both intentional and unintentional, occurs as a result of the Buddha's command of the discipline. It can be seen that the Lord Buddha commanded that discipline. His Majesty does not prescribe in advance the same as the general law or regulation of the organization. But remembered the time and the appropriateness of the event as a principle and the Buddhist way of teaching that role

Keywords: Management, Treasure, temples

บทนำ

คำว่า “ศาสนสมบัติ” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายไว้ว่า ทรัพย์สินของพระพุทธศาสนา ทั้งที่เป็นศาสนสถาน ศาสนวัตถุ และหมายความรวมถึงศัพท์เฉพาะทางพระพุทธศาสนา ซึ่งใช้เรียกพระศาสนา ศาสนธรรม ศาสนศึกษา ศาสนบุคคล ศาสนสถาน ศาสนวัตถุ ศาสนสมบัติ และศาสนพิธี” (Royal Academy, 2009:1160)

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ตามมาตรา 37 (1) ว่าเจ้าอาวาสมีหน้าที่บำรุงรักษาวัด จัดกิจกรรมและการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี การสาธารณูปการตามความหมายที่กล่าวมานี้ จะมีลักษณะของการกระทำการสาธารณูปการใน 3 ประการคือ 1.การกระทำด้วยแรงความคิด แรงงานและทุนทรัพย์รวมถึงการควบคุม 2.การกระทำด้วยเอกสารรายงาน 3.การกระทำโดยการจัด ประโยชน์

การจัดการศาสนสมบัติ หมายถึงการลงมือปฏิบัติงานองค์กร 6 ประการ ซึ่งมีวิธีปฏิบัติ แตกต่างกันไปตามลักษณะงานการก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ได้แก่การก่อสร้าง ศาสนวัตถุขึ้นใหม่ การซ่อมแซมของเก่า และการปรับปรุงตกแต่งศาสนวัตถุและศาสนสถานที่มียุคเดิมหรือที่เพิ่มเติมขึ้นใหม่เพื่อให้เหมาะสมยิ่งขึ้น (Phrathep Pariyatsuthee, 2011:56)

Phra Buddhavorayan,(2008:20)ได้กล่าวถึงงานปกครองเป็นงานนำ เป็นงานหลักซึ่ง กว้างขวางยิ่งใหญ่อ่อนโยนยิ่งกว่างานทั้งหลายและเป็นงานที่ไม่เสร็จ ต้องคอยปรับปรุง เปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมแก่สถานการณ์ปัจจุบันอยู่ตลอดเวลา ถ้างานปกครองดำเนินไปอย่างใดงาน อื่นๆ ก็จะดำเนินไปอย่างนั้น ถ้างานปกครองดำเนินไปไม่ได้ งานบริหารลักษณะอื่นๆ ก็ดำเนินไป

ไม่ได้เช่นกัน ผู้ปกครองวัดก็คือ เจ้าอาวาส ซึ่งเป็นพระสังฆาธิการอันดับที่ 9 เป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อการพระศาสนาอย่างยิ่งใหญ่ เพราะต้องปกครองวัด คำว่า “วัด” มีความหมาย 2 ประการ คือ หมายถึง ศูนย์กลางแห่งการพระศาสนาทั้งปวง และหมายถึงแหล่งรวมของส่วนประกอบที่สำคัญของพระศาสนา 5 ประการ คือ ศาสนสถาน ศาสนวัตถุ ศาสนบุคคล ศาสนธรรมและศาสนกิจเป็นต้น

Phrarachyanavisit, (2009:59) ได้ให้ความหมายการจักรการศาสนสมบัติ ว่า หมายถึง กระบวนการบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ เน้นกิจกรรมการพัฒนาภายในวัดเป็นงานหลัก งานอื่นๆ เป็นงานรองภายใต้หลักการ 3 ประการ คือ ดูแลรักษาของเก่าไว้ให้ได้ สร้างสรรค์พัฒนาของใหม่ให้จงเกลย

กรมการศาสนา ได้ให้ความหมายศาสนสมบัติ หมายถึงการดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาวัดด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้วัดเอื้อประโยชน์ตามภารกิจของเจ้าอาวาสด้านอื่นๆ การพัฒนาเหล่านี้ได้แก่ การดูแล การทำนุบำรุงรักษาสาธารณสมบัติของวัด การดูแลและรักษา การก่อสร้างอาคารสถานที่เช่น พระอุโบสถ เมรุ อาคารเรียน หอธรรม กุฏิสงฆ์ ศาลาการเปรียญเป็นต้น งานสาธารณูปการแต่ละวัดจะไม่เท่าเทียมกัน มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับขนาดของเศรษฐกิจ ความต้องการของชุมชน และบารมีของเจ้าอาวาสหรือพระสงฆ์ในวัดเป็นสำคัญ

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับการบริหารวัดสมัยใหม่ดังนี้ 1) การสร้างค่านิยม 2) จัดโครงสร้าง 3) จัดระบบงาน 5) บุคลากร 6) เสริมทักษะ 7) กลยุทธ์ และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้ให้ความหมายของการสาธารณูปการว่าคือ การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถานภายในวัด ความสำคัญของการสาธารณูปการโดยรวมหมายถึงการพัฒนาวัดในด้านวัตถุทุกอย่าง ไม่เฉพาะแต่ศาสนสถานเท่านั้น หากรวมไปถึงการทำให้วัดมีความสะอาด ร่มรื่น สะดวกสบาย การทำถนนทางเดินในวัด และการตกแต่งวัดให้ดูสวยงามให้สบายตาแก่ผู้พบเห็น นอกจากนี้การสาธารณูปการเป็นงานประจำของเจ้าอาวาสอย่างหนึ่งซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องทำ ทั้งนี้เพื่อสร้างสิ่งจำเป็น รักษาสิ่งที่มีอยู่แล้วไว้ และซ่อมแซมสิ่งที่ชำรุดทรุดโทรมให้คงสภาพไว้เพื่อประโยชน์แก่ชุมชน และพระสงฆ์ในวัด ในการนี้ให้รวมถึงการดูแลรักษาศาสนสมบัติของพระพุทธศาสนาที่เป็นสมบัติส่วนรวมของสงฆ์ มิใช่สมบัติส่วนตัวของผู้ใดผู้หนึ่งโดยเฉพาะ มีพระพุทธานุญาตให้สงฆ์ช่วยกันดูแลรักษาเช่น ทรงตั้งพระภิกษุทำหน้าที่ดูแลรักษาวัตถุสิ่งของของสงฆ์ซึ่งเรียกว่า ภัณฑาคาริก โดยเฉพาะศาสนสมบัติแบ่งเป็น 2 อย่างคือ 1.ศาสนสมบัติของวัดคือวัดใดวัดหนึ่งเป็นหน้าที่สงฆ์ในวัดนั้นซึ่งมีเจ้าอาวาสเป็นต้น ช่วยกันดูแลรักษาให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย 2.ศาสนสมบัติกลางคือทรัพย์สินอันมิใช่เป็นศาสนสมบัติวัดแต่เป็นของสงฆ์ส่วนกลาง เช่นที่ดิน และผลประโยชน์วัดร้าง ทรัพย์สินที่มีผู้ยกให้สงฆ์ส่วนกลาง ศาสนสมบัติกลางเป็นหน้าที่ของผู้ปกครองสงฆ์ระดับสูงดูแลรักษา ทั้งนี้การจัดการศาสนสมบัติภายในวัดจะต้องยึดหลักให้ถูกต้องตามกฎหมาย พระธรรมวินัย มติมหาเถรสมาคม และไม่ให้เกิดความเดือดร้อนแก่ประชาชนโดยทั่วไป

หลักการดำเนินการสาธารณูปการ เป็นภารกิจที่วัดหรือพระภิกษุดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาวัดด้านอาคาร สถานที่ และสิ่งแวดล้อม การบูรณปฏิสังขรณ์ในเขตพุทธาวาสและเขต

สังฆาวาสส่วนกลาง ง่าย ๆ ก็คือภารกิจด้านการก่อสร้างซ่อมแซม การจัดให้มีการบำรุงดูแลรักษาถาวรวัตถุสาธารณสมบัติของวัด เช่นการสร้างอุโบสถ วิหาร อาคารเรียน ศาลาการเปรียญ หอธรรมกุฏิ เมรุ การจัดการสาธารณสมบัติให้เป็นไปด้วยดีด้วยการจัดทำบัญชีเสนาสนะและศาสนสมบัติของวัด เป็นต้น

ระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการปลูกสร้างอาคารในวัดหรือที่ธรณีสงฆ์ของวัดอันมีผู้เช่าอยู่ พ.ศ.2537 ดังต่อไปนี้

ข้อ 4 วัดใดมีความประสงค์จะปลูกสร้างอาคารพาณิชย์ของวัดขึ้นใหม่ในที่วัด หรือที่ธรณีสงฆ์ของวัดอันมีผู้เช่าปลูกสร้างอาคารอยู่ก่อนก็ดี จะปรับปรุงแก้ไขอาคารของวัด ซึ่งปลูกสร้างอยู่ในวัด หรือที่ธรณีสงฆ์ของวัดอันมีผู้เช่าอยู่ก่อนให้เป็นอาคารพาณิชย์ก็ดี ให้ดำเนินการตามวิธีการดังต่อไปนี้

(ก) วัดดำเนินการปลูกสร้างเป็นอาคารของวัด โดยขอให้ผู้เช่าที่ดินหรืออาคารนั้นบริจาคค่าปลูกสร้างตามราคาทีปลูกสร้าง และให้ได้สิทธิการเช่ามีกำหนดจำนวนปีตามสมควรแก่ท้องที่ในกรณีเช่นนี้ ถ้าผู้เช่าบริจาคมูลค่าบำรุงวัดด้วยก็ให้ขยายเวลาการเช่าออกไปอีกตามสมควรแก่จำนวนมูลค่าบำรุงวัดในการเก็บค่าเช่า ให้จัดเก็บตามความเหมาะสมของอาคารและท้องถิ่น ส่วนการทำสัญญาเช่าให้เป็นไปตามมาตรา 40 วรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์พ.ศ.2505

(ข) ในกรณีดังกล่าวใน (ก) ถ้าผู้เช่าที่ดินหรืออาคารนั้นไม่สามารถบริจาคค่าปลูกสร้างอาคารได้ก็ดี ไม่มีความประสงค์จะเช่าที่ดินหรืออาคารนั้นต่อไปก็วัดจะมอบให้ผู้อื่นปลูกสร้างอาคารก็ได้ โดยยกกรรมสิทธิ์ให้แก่วัดทันที พร้อมกับมีเงื่อนไขตามที่ตกลงกันไว้ในสัญญา และให้วัดช่วยรื้อย้ายอาคารจากที่เช่า หรือค่าขนย้ายออกจากอาคารให้แก่ผู้เช่าตามจำนวนอันควร

(ค) เมื่อวัดได้ดำเนินการสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้เช่าที่ดินหรืออาคารดังกล่าวใน (ก) หรือ (ข) แล้วแต่กรณี แต่ผู้เช่าที่ดินหรืออาคารนั้นไม่ยอมตกลงด้วย ให้วัดหรือผู้จัดประโยชน์แทนวัดเสนอข้อขัดแย้งไปยังคณะกรรมการตามความในข้อ6ในกรณีเช่นนี้ผู้เช่ามีสิทธิที่จะเสนอข้อขัดแย้งนั้นเองก็ได้

Buddhadasa Phikkhu, (2010:2010) ได้กล่าวถึงการบริหารว่า เป็นการดำเนินไปได้แห่งกิจการที่กระทำด้วยปัญญา กระทำด้วยความหวังและต้องทำเพื่อสังคมหรือน้อยที่สุดทำเพื่อตัวเอง ต้องมีการป้องกันและแก้ไขปัญหาลุप्तรรคด้วยสติปัญญา

Phra Thep Pariyatsuthee, (2011:59) กล่าวถึง ศาสนสมบัติ ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 กล่าวว่า เป็น “ค่านาม” หมายถึง การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ สำหรับ ศาสนสมบัติ ที่จัดเป็นระเบียบบริหารการคณะสงฆ์ส่วนกลาง นั้นหมายถึง 1. การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ ศาสนวัตถุและศาสนสถาน 2. กิจการอันเกี่ยวกับวัด คือ การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย การยุบเลิก การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา การยกวัดร้างเป็นวัดที่มีพระภิกษุอยู่จำพรรษา และการยกวัดราษฎร์ขึ้นเป็นพระอารามหลวง 3. กิจการของวัดอื่นๆ เช่นการจัดงานวัด การรับบริจาค 4. การศาสนสมบัติของวัด

การควบคุมและส่งเสริมการสาธารณูปการเป็นงานที่ละเอียดอ่อนเป็นตัวหลักของการคณะสงฆ์ แต่ผู้ปฏิบัติโดยตรงคือ เจ้าอาวาส ซึ่งเป็นพระสังฆาธิการระดับวัด เจ้าคณะทุกส่วนทุกชั้น

ต้องมีความสัมพันธ์กัน 2 ประการ คือ ควบคุมการจัดการศาสนสมบัติและส่งเสริมการพัฒนาจัดการศาสนสมบัติของวัด

Phra Phayom Kalayano, (2010:29) ได้กล่าวถึงการจัดการศาสนสมบัติของวัด หมายถึงการบริหารงานคณะสงฆ์ ผู้บริหารต้องตั้งอยู่ในธรรม มีศีล มีความรู้ มีความกล้าหาญ มีความขยัน และรู้จักละสิ่งที่ควรละ เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุข ความเจริญแก่สังคม

PhraThammapariyatsophon, (2010:9) ได้กล่าวถึงการบริหารการคณะสงฆ์ในปัจจุบันว่าประกอบด้วยองค์ประกอบคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2535 ดังนี้ การสาธารณูปการ หมายถึงการช่วยเหลือ อุดหนุน หรือเกื้อกูล คนส่วนมากหรือคนทั่วไป หรือกิจการเกี่ยวกับการดูแลรักษา และจัดการวัดให้อยู่ในความเรียบร้อย เป็นงานเกี่ยวกับการพัฒนาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมของวัด ได้แก่ การก่อสร้าง และบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุ ศาสนสถานในวัดเรียบร้อยดีงาน ซึ่งได้แก่ การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน โดยมีพระภิกษุสงฆ์เป็นผู้ดำเนินการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและด้านจิตใจ

Phra Suthiworayanana, (2007:274) ได้กล่าวถึงบทบาทสาธารณูปการ หมายถึงการพัฒนาสาธารณูปการ โดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับได้แก่ พัฒนาวัด พัฒนาคนในวัด และพัฒนาชุมชน เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้ว ความมุ่งหมายของการสาธารณูปการ ก็เพื่อบำรุงรักษาและส่งเสริมวัดให้เป็นที่ยอมรับประโยชน์แก่ประชาชน หรือแก่สังคมผู้เป็นเจ้าของวัดให้พัฒนาสภาพรื้อไป ในปัจจุบันการกิจการคณะสงฆ์ และการพัฒนาพระศาสนาตามสาธารณูปการของวัดแบ่งได้เป็น 3 เรื่องดังต่อไปนี้ การบูรณะและพัฒนาวัด การก่อสร้างและบูรณะปฏิสังขรณ์เสนาสนะ และการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด

สรุปได้ว่า การจัดการศาสนสมบัติ เป็นภาระหน้าที่ของเจ้าอาวาสตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์มาตรา 37 (1) ว่า เจ้าอาวาสมีหน้าที่บำรุงรักษาวัดและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี เป็นหน้าที่ของผู้บริหารวัดและคณะสงฆ์โดยตรง ในส่วนรัฐและพุทธบริษัทจะต้องอุปถัมภ์ด้วยไม่ว่าจะก่อสร้างหรือบูรณะรักษาเสนาสนะของสงฆ์พระสังฆาธิการทุกระดับต้องมองเห็นความสำคัญการจัดทำแผนแม่บทการก่อสร้างและรู้จักวิธีการบริหารงานสาธารณูปการเป็นอย่างดีมีเทคนิคและวิธีการขอคำปรึกษากับหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบขั้นตอนการดำเนินการก่อสร้างการบริหารจัดการงานสาธารณูปการที่ดีและต้องรู้จักวิธีการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุและพัฒนาวัดให้สงบบรมรื่นเป็นศูนย์กลางพัฒนาของชุมชน โดยกำหนดยึดหลักการบริหารบูรณปฏิสังขรณ์การรักษาดูแลทะนุบำรุง ศาสนวัตถุ และการจัดทำวัดให้เป็นวัดพัฒนาตัวอย่างถึงกระนั้นก็ตามพระสงฆ์จะมีเพียงหน้าที่ในการทำนุบำรุงรักษาเพียงอย่างเดียวไม่ได้ ต้องมีการอนุรักษ์ศาสนสถานคือดูแลรักษาศาสนสถานให้มั่นคงถาวรและเป็นการอนุรักษ์สถานแก่อนุชนรุ่นหลังได้

ปัญหาข้อกฎหมายของการพัฒนาการจัดการศาสนสมบัติ

จากการทบทวนเกี่ยวกับการจัดการศาสนสมบัติ พบว่า ทรัพย์สินที่เป็นของพระศาสนา เรียกว่า ศาสนสมบัติ กฎหมายสงฆ์แบ่งศาสนสมบัติเป็นสองประเภทคือ ศาสนสมบัติกลาง ได้แก่

ทรัพย์สินของพระศาสนาซึ่งมีใช้ของวัดใดวัดหนึ่ง อีกประเภทคือศาสนสมบัติของวัดได้แก่ทรัพย์สินของวัดใดวัดหนึ่ง เช่น โฉนดที่ดินของวัด อาคารเสนาสนะของวัด ฯลฯ สำหรับผู้มีอำนาจดูแลจัดการศาสนสมบัติของวัดก็คือเจ้าอาวาส ส่วนการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติกลางเป็นอำนาจหน้าที่ของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

ศาสนสมบัติของวัด คือ ทรัพย์สินของวัดใดวัดหนึ่ง และเนื่องจากวัดเป็นนิติบุคคลตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 การดูแลรักษาและจัดการก็เป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาส ซึ่งเป็นผู้แทนของนิติบุคคล คือ วัด แต่แม้ว่าการดูแลรักษาและจัดการทรัพย์สินของวัดใดๆ จะเป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสวัดนั้นๆ ก็ตามการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัดที่เจ้าอาวาสจะกระทำได้นั้น จะต้องไม่ขัดต่อกฎหมาย และจำต้องเป็นไปตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2511) ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ซึ่งกำหนดวิธีการปฏิบัติในการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัดไว้เป็นแม่บทให้เจ้าอาวาสถือปฏิบัติ ซึ่งการจัดการทรัพย์สินของวัดในด้านการลงทะเบียนทรัพย์สิน การจำหน่ายออกจากทะเบียน การทำทะเบียนที่จัดประโยชน์ ทะเบียนผู้เช่า วัดสามารถกระทำได้โดยเรียบร้อย เพราะมีขั้นตอนการดำเนินงานที่ชัดเจน ประกอบกับแบบทะเบียน แบบบัญชี และแบบพิมพ์อื่นๆ กรมศาสนาก็ได้กำหนดไว้ให้แล้ว แต่อย่างไรก็ตาม การบริหารจัดการดูแลและจัดประโยชน์ในอสังหาริมทรัพย์ของวัด ให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งด้านพระศาสนาเอง และการจัดหารายได้เพื่อทำนุบำรุงรักษาวัด ก็ยังประสบปัญหาในการดำเนินการหลายประการ อาทิ ปัญหาอันเนื่องด้วยกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

สรุปได้ว่าเจ้าอาวาส มีอำนาจหน้าที่จัดการดูแลศาสนสมบัติของวัด และมาตรา 57 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 ที่ว่า “พระภิกษุซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งตามพระราชบัญญัตินี้ให้ถือว่า เป็นเจ้าพนักงานตามกฎหมายลักษณะอาญา” ซึ่งจำเลยโต้แย้งว่าเป็นเพียงการให้อำนาจไว้ เพื่อควบคุมและคุ้มครองวัดอย่างเดียวกับเจ้าพนักงานเท่านั้น มิได้มีผลบังคับว่า ถ้าทำผิดจะต้องเป็นเรื่องเจ้าพนักงานกระทำผิดด้วยโดยตรง ดังที่กฎหมายลักษณะอาญาบัญญัติไว้ในเรื่องเจ้าพนักงานกระทำผิดนั้น ฯลฯ คำว่า “ให้ถือว่าเป็นเจ้าพนักงานตามกฎหมายลักษณะอาญา” นั้น บ่งชี้ว่า อำนาจ และหน้าที่ พร้อมมูลทั้ง 2 ประการ กล่าวคือ เมื่อมีอำนาจในวัดเหมือนเจ้าพนักงานแล้ว หากกระทำผิดในหน้าที่ก็ต้องผิดฐานเจ้าพนักงานกระทำผิดด้วย โดยนัยเช่นเดียวกัน

ปัญหาอุปสรรคการพัฒนาการจัดการศาสนสมบัติ

จากการทบทวนปัญหาอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการจัดการศาสนสมบัติ จะพบว่า ปัญหาอุปสรรคเรื่องการพัฒนาวัด ก็คือโครงสร้างการบริหารคณะสงฆ์เป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 เป็นการปกครองตามนโยบายของมหาเถรสมาคมเป็นผู้กำหนดเป้าหมาย เป็นผู้ทำหน้าที่กำกับดูแลคณะสงฆ์ มีอำนาจหน้าที่ในการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย แต่ปัญหาอุปสรรค

ในการบริหารงานของคณะสงฆ์ก็ยังมีปัญหาอยู่มากมาย โดยกรมการศาสนาได้กล่าวถึงปัญหาของพระพุทธศาสนา วัด สงฆ์ และองค์กรสงฆ์ในประเทศไทย ว่ามีปัญหาอุปสรรคดังต่อไปนี้

การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดเป็นบทบาทหน้าที่โดยตรงของพระสังฆาธิการผู้ปกครองดูแลวัด ซึ่งในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้จัดทำมุ่งศึกษาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของพระสังฆาธิการ ใน 4 ด้าน คือด้านบุคลากรด้านงบประมาณด้านวัสดุอุปกรณ์ และด้านการบริหารจัดการ ดังต่อไปนี้

ก. ด้านบุคลากร

การบริหารงานในทุกองค์กรให้ประสบความสำเร็จได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยสมาชิกหรือทรัพยากรมนุษย์เป็นผู้ขับเคลื่อนงานต่างๆ ให้ดำเนินไปตามแผนงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด ทรัพยากรมนุษย์จึงถือเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าที่สุดขององค์กรในบรรดาปัจจัยขั้นพื้นฐานทั้งหมด Sakorn Suksriwong (2009:226) การสรรหาบุคคลซึ่งมีคุณสมบัติเหมาะสมกับตำแหน่งหรืองานที่มอบหมาย มีระบบการสรรหาอยู่ 2 ระบบ ดังนี้

1) ระบบอุปถัมภ์ (Patronage System) เป็นการสรรหาบุคคลเข้าทำงานโดยได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับความรู้ความสามารถว่าเหมาะสมกับงานหรือไม่ เพียงแต่เห็นว่าเป็นพรรคพวกกัน วิธีนี้จะทำให้ขวัญของคนในองค์กรเสีย ไม่มีความเชื่อมั่นในการทำงานในองค์กร จึงทำให้ความจงรักภักดีต่อองค์กรมีน้อย วิธีนี้อาจเรียกว่า “การใช้เส้นสาย”

2) ระบบคุณธรรม (Merit System) เป็นการสรรหาบุคคลเข้าทำงานโดยพิจารณาจากความรู้ความสามารถ ประสิทธิภาพ และปัจจัยอื่นๆ เข้ามาช่วยในการตัดสินใจ โดยอาศัยเครื่องมือในการวิเคราะห์ เช่น การวิเคราะห์งาน (Job Analysis) การประเมินค่าของงาน (Job Evaluation) เป็นต้น

ข. ด้านงบประมาณ

งบประมาณ หมายถึงบัญชีแบบกำหนดรายรับรายจ่าย ดังนั้น ภาระงานด้านการจัดการงบประมาณเกี่ยวกับการบริหารจัดการศาสนสมบัติ จึงเป็นเรื่องของการจัดทำบัญชีของวัด ทั้งนี้รวมถึงค่าใช้จ่ายในกิจกรรมต่างๆ ด้วย

ค่าใช้จ่าย คือ มูลค่าเงินที่ใช้เป็นค่าบริการหรือสินค้าต้องจ่ายเมื่อทำกิจกรรมใดๆ โดยอาจจ่ายในรูปแบบเงินสดหรือเครดิต

งบประมาณ เป็นแผนทางการเงินขององค์กรที่กำหนดขึ้นเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ขององค์กร ดังนั้น งบประมาณจึงมีความจำเป็นและสำคัญอย่างมากและอย่างกว้างขวาง เพราะงบประมาณจะต้องจัดสรรเพื่อให้สอดคล้องตามนโยบาย วัตถุประสงค์ รวมไปถึงการใช้งบประมาณจะต้องสอดคล้องกับการจัดสายงาน

สรุปก็คือ งบประมาณ เป็นภาระงานเกี่ยวกับการจัดทำบัญชีทั้งรายรับ รายจ่าย ที่เกิดขึ้นภายในวัด ในส่วนของกิจกรรมที่เกิดขึ้นโดยวัตถุประสงค์เพื่อก่อสร้างและรักษาสมบัติของวัด เช่น งบประมาณในการบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะภายในวัด เป็นต้น ซึ่งทั้งนี้ย่อมหมายรวมถึง การบริหารจัดการเงินของวัดจากการบริจาคของพุทธศาสนิกชน ตลอดจนระบบและกรรมวิธีในการบริหารเกี่ยวกับงบประมาณและการเงินตลอดจนการใช้งบประมาณในการควบคุมงานด้วย

ค. ด้านวัสดุอุปกรณ์

องค์ประกอบของการบริหารที่สำคัญและมีความจำเป็นต่อทุกองค์การ คือ ทรัพยากรในการบริหาร ได้แก่ วัตถุและเครื่องใช้เพื่อประกอบการดำเนินงาน รวมไปถึงความสามารถในการจัดการทรัพยากรในการบริหารทั้ง 4 หรือ 4Ms คือ มนุษย์ (Man) เงิน (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Material) และความสามารถในการจัดการ (Management) หรือ 6Ms ที่มีเครื่องจักร (Machine) และตลาด (Market) เพิ่มเข้ามาซึ่งในปัจจุบันมีความจำเป็นมาก Somkid Bangmo (2002:61)

วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องจักร เครื่องทุนแรงในการทำงาน ถือเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการทำงานของทุกองค์การ ซึ่งแม้บุคลากรขององค์กรจะเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ และประสบการณ์ แต่หากขาดซึ่งวัสดุอุปกรณ์ในการทำงานที่ดี มีประสิทธิภาพ การปฏิบัติงานนั้นอาจไม่สัมฤทธิ์ผลตามต้องการได้

ง. ด้านการบริหารจัดการ

ระบบบริหารจัดการ (Management System) หมายถึง กลไก หรือระบบที่เกี่ยวข้องกับการให้ทิศทางและการควบคุมองค์การ อาทิ นโยบาย แผนงาน ขั้นตอนวิธีปฏิบัติ การดำเนินงาน การควบคุม ซึ่งมีองค์ประกอบ คือ บุคลากร ทรัพยากรต่างๆ ในองค์การที่มีความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกัน เพื่อให้ข้อกำหนดแห่งมาตรฐานหรือการจัดการใดๆ ได้รับการปฏิบัติอย่างครบถ้วนและสามารถบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้

สรุปได้ว่า ปัญหาอุปสรรคการพัฒนาการจัดการศาสนสมบัติของวัด คือ เจ้าคณะควรจะเห็นว่าการจัดการศาสนสมบัติเป็นงานสำคัญโดยเฉพาะเป็นงานระดับบารมีเจ้าอาวาสและเป็นงานละเอียดอ่อน เป็นงานระดับท้องถิ่นและพระศาสนาส่วนหนึ่ง เป็นงานที่ห้ามองเห็นความสำคัญของเจ้าอาวาสได้เร็วกว่าอย่างอื่น แต่ก็มักเป็นเหตุก่อปัญหา เช่น บางแห่งเกิดความขัดแย้งระหว่างวัดกับชาวบ้านจนถึงลูกหลานใหญ่โตก็เพราะการสาธารณูปการเป็นเหตุ หากเจ้าคณะได้เห็นความสำคัญเร่งรัดตรวจตราชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่เจ้าอาวาสได้ดีแล้วการขัดแย้งระหว่างวัดกับบ้านจะน้อยลงตามลำดับ และความสมัคศานานสามัคคีระหว่างบ้านกับวัดจะมีมากขึ้น เป็นเหตุให้การคณะสงฆ์และการพระศาสนาดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยดีงาม การควบคุมและส่งเสริมการจัดการศาสนสมบัติของวัดจึงถือเป็นหน้าที่อันสำคัญของเจ้าคณะทุกระดับชั้น

พุทธวิธีในการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติ

จุดกำเนิดองค์กรตามแนวพระพุทธศาสนาเมื่อพระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว มีดำริที่จะเผยแผ่พระสังฆกรรมแก่เวไนยสัตว์ จึงทรงดำริถึงอาจารย์คือ อาฬารดาบสและอุทกดาบสเมื่อรู้ว่าท่านทั้งสองได้เสียชีวิตแล้ว พระพุทธองค์จึงได้เสด็จไปโปรดปัญจวัคคีย์ มีพระอัญญาโกณฑัญญะ พระวัปปะ พระภัททิยะ พระมหานามะและพระอัสสชิ ที่อาศัยอยู่ป่าอิสิปตนมฤคทายวันเขตกรุงพาราณสี เมื่อเสด็จไปถึงทรงแสดงธรรมชื่อว่าธัมมจักกัปปวัตตนสูตรโปรดท่านเหล่านั้น พอจบพระธรรมเทศนาพระอัญญาโกณฑัญญะได้ดวงตาเห็นธรรมว่า “สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดาสิ่งทั้งปวงนั้นมีความดับไปเป็นธรรมดา” และทูลขอบรรพชาอุปสมบทในวัน

ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8 เรียกว่า วันอาสาฬหบูชา ซึ่งเป็นวันที่พระรัตนไตรครบ 3 ประการ คือ พระพุทธ พระธรรมและพระสงฆ์ จึงนับได้ว่าพระอัญญาโกณฑัญญะเป็นพระสงฆ์องค์แรกที่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนา ส่วนอีก 4 คนที่เหลือพระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนอบรมจนได้ดวงตาเห็นธรรมและบรรลุอรหัตผลในเวลาต่อมา พระพุทธองค์ทรงประทานการบรรพชาด้วยเอหิภิกขุอุปสัมปทาโดยตรัสว่า “เธอทั้งหลายจงเป็นภิกษุมานเถิด” ด้วยพระดำรัสนี้ทำให้พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก

จากประเด็นที่กล่าวมานี้จะเป็นได้ว่าวันอาสาฬหบูชาเป็นจุดกำเนิดองค์การพระพุทธศาสนาขึ้นอย่างสมบูรณ์ โดยมีพระพุทธเจ้าเป็นผู้นำหรือผู้บริหารองค์การ และพระสงฆ์สาวกเป็นสมาชิก ซึ่งได้ร่วมแรงร่วมใจกันทำงานเพื่อขับเคลื่อนองค์การให้เป็นไปตามนโยบายที่กำหนดไว้คือ การประกาศพระธรรมวินัย ต่อมาพระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงธรรมแก่สหายและสาวกของ ยสะอีก 4 คน คือ วิมล สุกุมาร ปุณณชิ คุมปตี ซึ่งเป็นบุตรของเศรษฐีในกรุงพาราณสีนั่นเอง เมื่อ 4 คนนี้ได้รับการบรรพชาแล้ว สหายอีก 50 คน ของพระยสะที่เป็นชาวชนบททราบข่าวแล้วมีความคิดว่า ธรรมวินัยและการบรรพชาที่สหายและสาวกโกณฑัญญะและนันทกุมารสาวกออกจากเรือนไปบวชเป็นบรรพชิตนั้น คงจะไม่ตำราเป็นแน่ จึงได้พากันเดินทางมาหาพระยสะและได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้ารับฟังพระธรรมเทศนาจนได้ดวงตาเห็นธรรมและสำเร็จอรหัตผลในเวลาต่อมาทำให้องค์การพระพุทธศาสนามีสมาชิกเพิ่มมากขึ้นรวมมีพระอรหันต์เกิดขึ้นในโลก 61 รูป เมื่อพระสงฆ์สาวกมีจำนวนมากพอสมควรแล้ว จึงมีพระดำรัสที่จะส่งพระสาวกออกไปปฏิบัติหน้าที่คือ การประกาศเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยได้ตรัสรับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ดูก่อน ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไปเพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ จงแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลางและมีความงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะบริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วน” พระดำรัสนี้เป็นนโยบายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์การพระพุทธศาสนาในกาลต่อมาเมื่อมีผู้เลื่อมใสใคร่จะบวชพระพุทธองค์ก็จะทรงประทานการบวชให้ด้วยพระองค์เองเรียกว่า “เอหิภิกขุอุปสัมปทา” และได้ทำการสั่งสอนพระสาวกในชั้นต้นจนได้บรรลุคุณธรรมเป็นพระอริยบุคคลพร้อมกับได้ส่งพระสาวกเหล่านั้นออกประกาศเผยแผ่พระพุทธศาสนาในที่ต่างๆ

ซึ่งจะเห็นได้ว่าการบริหารองค์การในขณะนั้นทุกอย่างขึ้นตรงต่อพระพุทธเจ้า ฉะนั้นการประพฤติปฏิบัติหน้าที่ของพระสาวกทั้งหลายจึงยึดถือปฏิบัติตามพระพุทธองค์เท่านั้น เนื่องจากในกาลนั้นพระพุทธองค์ยังไม่ได้บัญญัติพระวินัยเพื่อเป็นเครื่องมือในการปกครองคณะสงฆ์

ดังนั้นโครงสร้างองค์การพระพุทธศาสนาในช่วงระยะต้นของพุทธกาลนี้จึงมีลักษณะเรียบง่าย ซึ่งสามารถแสดงได้ ดังนี้

การบัญญัติพระธรรมวินัย พระธรรมวินัย เป็นคำที่ใช้เรียกพระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาล ซึ่งเป็นคำประสมมาจากคำว่า ธรรม+วินัย พระธรรมคือความจริงของสิ่งทั้งหลาย เป็นเรื่องธรรมดามีอยู่แล้วในธรรมชาติ ไม่ว่าพระพุทธเจ้าจะเกิดหรือไม่เกิด มันก็มีอยู่อย่างนั้นเป็นธรรมดาเป็นธรรมชาติ เมื่อพระพุทธเจ้าค้นพบธรรมนั้นแล้วก็ทรงนำมาเผยแผ่เพื่อเกิดประโยชน์แก่หมู่มนุษย์

จากนั้นก็อาศัยหลักความจริงที่มีอยู่ในธรรมชาติซึ่งเป็นเรื่องของกฎแห่งเหตุปัจจัยนั้นมาจัดตั้งวางเป็นระบบระเบียบในหมู่มนุษย์เรียกว่าวินัย Phra Dhammapitaga, (2008:3) หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สิกขาบทหรือศีล ในคัมภีร์สมันตปาสาทิกา อรรถกถาพระวินัยปิฎก อธิบายความหมายของคำว่า วินัยไว้ว่า “พระวินัยอันบัณฑิตผู้รู้รอบรู้แห่งวินัยทั้งหลาย กล่าวว่า วินัยเพราะมีนัยต่างๆ เพราะมีนัยพิเศษและเพราะฝึกกายและวาจา”

ดังนั้นจึงสามารถแยกความหมาย วินัย ออกเป็น 3 นัย คือ Sawaeng Udom Si (2006:6)

1) วินัย หมายถึง นัยต่างๆ (วิวัธ+นย) เพราะมีปาติโมกข์ 2 คือ ภิกขุปาติโมกข์และภิกขุณีปาติโมกข์ มีวิภังค์ 2 คือ ภิกขุวิภังค์และภิกขุณีวิภังค์และมีอาบัติ 7 กอง

2) วินัย หมายถึง นัยพิเศษ (วิเสส+นย) เพราะมีพระอนุบัญญัติเพิ่มเติมให้สิกขาบทที่ทรงบัญญัติไว้แล้วมีความรัดกุมมากยิ่งขึ้น หรือผ่อนผันให้เหมาะสมแก่การกระทำความผิดหรือการล่วงละเมิด

3) วินัย หมายถึง กฎหรือข้อบังคับสำหรับการฝึกอบรมกายและวาจา เพราะเป็นเครื่องป้องกันการประพฤติดังไม่เหมาะสมทางกายและวาจา

คำว่า วินัย นั้นมีคำที่เป็นไวยากรณ์หรือคำที่เขียนต่างกัน แต่ความหมายเหมือนกันหรือใกล้เคียงกันมาก มี 3 คำ คือ ศีล สิกขาบท และพระบัญญัติ ซึ่งมีความหมายเดียวกันคือ เป็นข้อที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษาและการปกครอง โดยเฉพาะในหมู่พระสงฆ์

ในช่วงแรกของการก่อตั้งองค์การพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้ายังไม่ได้บัญญัติ พระวินัย ทั้งที่เป็นปาฏิโมกข์และอธิสมาจารพระภิกษุเมื่อเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาก็ถือปฏิบัติตามรูปแบบที่เป็นธรรมเนียมของพระพุทธเจ้า มีทั้งธรรมและวินัย คำสั่งและคำสอนอยู่ด้วยกัน ซึ่งจัดเป็นจารีตศีลเรียกว่าโอวาทปาติโมกข์ มีใจความสำคัญดังนี้ “การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลให้ถึงพร้อม การทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว นี่คือการสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ความอดทน ความอดกลั้นเป็นตบะอย่างยิ่งพระพุทธเจ้าทั้งหลายตรัสว่า นิพพานเป็นปริมธรรมผู้ทำร้ายผู้อื่น ไม่เชื่อว่าเป็นบรรพชิตผู้เบียดเบียนผู้อื่น ไม่เชื่อว่าเป็นสมณะการไม่กล่าวร้ายผู้อื่น การไม่เบียดเบียนผู้อื่น ความสำรวมในพระปาติโมกข์ความเป็นผู้รู้จักประมาณในอาหารการอยู่ในเสนาสนะที่สงัด การประกอบความเพียรในอธิจิต นี่คือการสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย”

ต่อมาเมื่อพระพุทธศาสนาเจริญเติบโตได้มีผู้ศรัทธาเข้ามาบวชเป็นจำนวนมาก ทำให้สังคมสงฆ์มีความหลากหลาย เป็นเหตุให้มีการประพฤติแตกต่างกันออกไป ตามฐานะและความเชื่อของแต่ละท้องถิ่น ขนบที่ตนอาศัยอยู่ การประพฤติดังที่เจตนาและไม่เจตนา จึงเกิดมีขึ้น อันเป็นเหตุให้พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติพระวินัยขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการปกครองและให้การศึกษากแก่พระภิกษุโดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

1) อาทิพรหมจริยสิกขา หมายถึง หลักการศึกษาในฝ่ายบัพัญญัติ หรือข้อปฏิบัติอันเป็นเบื้องต้นของพรหมจรรย์ที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติเป็นพุทธอาณาเพื่อป้องกันความประพฤติ

เสียหายและวางโทษแก่ผู้ล่วงละเมิดโดยปรับอาบัติหนักบ้าง เบาบ้างและมีการสวดทุกกึ่งเดือน เรียกว่า พระปาติโมกข์

2) อภิสมาจาริกาสึกษา หมายถึง หลักการศึกษาอบรมในฝ่ายขนบธรรมเนียมเกี่ยวกับ มารยาทและความเป็นอยู่ที่ดีงาม สำหรับชักนำความประพฤติ ความเป็นอยู่ของพระสงฆ์ให้ดีงาม มี คุณค่า นำเลื่อมใสศรัทธามากยิ่งขึ้น

การบัญญัติพระวินัยนั้น พระพุทธองค์ทรงคำนึงถึงเหตุปัจจัยต่างๆ ที่เป็นองค์ประกอบ หลักดั่งที่พระพุทธองค์ ทรงตรัสกับพระสารีบุตรเมื่อครั้งพระสารีบุตรได้ทูลขอร้อง ให้ทรงบัญญัติ วินัยหรือสิกขาบท และแสดงปาติโมกข์แก่พระสาวก อันจะเป็นเหตุให้พรหมจรรย์ ดำรงอยู่ได้นาน ซึ่งพระพุทธองค์ทรงตรัสว่า เวลาและเหตุที่จะทรงบัญญัติสิกขาบทนั้น จะต้องประกอบไปด้วยปัจจัย 5 ประการ คือ (1) สังคมสงฆ์ตั้งได้เป็นเวลานานพอสมควร (2) สังคมสงฆ์ขยายตัวใหญ่ขึ้น (3) มี ผลประโยชน์เกิดมากขึ้น (4) มีผู้ทรงความรู้มากขึ้น (5) มีผู้ประพฤติดีให้เป็นที่น่าเลื่อมใส

จะเห็นได้ว่าการที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติวินัยนั้น พระองค์ไม่ได้บัญญัติล่วงหน้า เหมือนกับการบัญญัติกฎหมายหรือกฎระเบียบขององค์การโดยทั่วไป แต่ทรงคำนึงถึงกาลเวลาและ ความเหมาะสมของเหตุการณ์เป็นหลักและพุทธวิธีในการบัญญัติสิกขาบทนั้นประกอบด้วย (1) เมื่อมี เรื่องไม่ดีไม่งามเกิดขึ้น ทรงรับสั่งให้ประชุมสงฆ์ (2) ตรัสถามภิกษุผู้เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น (3) ทรงดำหนิภิกษุที่ก่อเรื่อง (4) ชี้โทษแห่งการล่วงละเมิด (5) แสดงอาณิสสแห่งการสำรวมระวัง (6) บัญญัติสิกขาบทให้ภิกษุถือปฏิบัติตาม

References

- Buddhadasa Phikkhu, (2010) **Buddhist business administration**, (Bangkok: Thai tips.
Department of Religious Affairs, (2010), **Principles of management and
management in the globalization era**, Bangkok : Department of Religious
Affairs.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University, (1996), **Thai Tripitaka Version of Maha
ChulalongkornRatchawitthayalai**, Bangkok:
Mahachulalongkornrajavidyalaya Printing Factory
- National Buddhism Office, **Sample development measure**, (Bangkok: Office of
Buddhism Printing Office.
- Phrathep Pariyatsuthee, (2011), **Documentation for lectures on clergy and
religion**.
- Phrarachyanavisit, (2009), **Temple management**, (Ratchaburi: Phetkasem Printing.
Planning Division,(2011) **Sangha Administrators Guide**, (Bangkok: National
Buddhism Printing Office.

- Phra Phayom Kalayano, (2010), **Buddhist Management in Buddhist Business Administration**, Bangkok: Thai Tips.
- Phra Thammapariyatsophon, (2010) **Development of the 2 Sangha Administrators**, Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya Printing Factory.
- Phra Suthiworayanan, (2007) **Buddhi stperiscope** Bangkok: Mahachulalongkornraja vidyalaya Printing Factory.
- Phra Thammakosarjan, (2010) **Buddhist administration methods**, Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya Printing Factory.
- Phra Dhammapitaga, (2008) **Disciplinary matters that are bigger than you think.**, Bangkok: Sahamikit Company Limited.
- Royal Academy, (2009). **Royal Institute Dictionary, BE 2542 (1999)**, (Bangkok: Nanmee Book Publishing Company Limited.
- Sakorn Suksriwong (2009), **Management: from the executive perspective**, Bangkok: GP Cyber Print Company Limited.
- Somkid Bangmo, (2002), **Management**, Bangkok: Thai Wattana Panich.
- Sawaeng Udom Si (2006), **The discipline of the Pikka 1, whether it is Maha Vajiralongkorn or Bhikkhuniwipang**, Bangkok: Prayoon Wong Printing Co., Ltd.,

งานประชุม วิชาการระดับชาติ MCU Congress 3

นวัตกรรมทางการปกครอง
และการบริหารในยุคไทยแลนด์

วันที่ 31 สิงหาคม 2562

ณ ห้องเรียริเตอร์ ชั้น 1 โซน บี คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

จัดโดย

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ร่วมกับภาคีเครือข่าย

1

กลุ่มนวัตกรรม
การจัดการศึกษา